

Do konca 20 storočia sa učilo, že Luther bol obesenec, čo nevychádzalo ani tak z RKC, ako od samotných luteránov. Sám Lutherov sluha vypovedal k tejto veci, ako to s Lutherom bolo na konci jeho života. To že sa veľa opíjal a obžieral je známe, pretože vážil na konci života 150 kg. Mal tiež agresívnu povahu, že sa ho báli aj vlastní priatelia, dokonca aj Melanchton ku nemu nerád chodil a to bola jeho pravá ruka v oblasti teológie. Aspoň vieme kam Cirkev dnes smeruje, keď ide spolu s luteránmi oslavovať reformáciu...

Lutherova mŕtvola ešte nevychladla, keď už, ako tvrdil jeho chválorečník Michael Coelius v pohrebnej reči prednesenej 20.februára 1546, rozširovali mnohí ľudia falošné správy o jeho smrti a “že diabol vymyslí ešte viac všelijakých a horších rečí pretože mu nejde o Luthera, ale o jeho učenie.” Teda je jasné, že hneď po Lutherovej smrti kolovali o nej nepekené zvesti a keďže Eisleben bolo čisto lutheránske mesto, tieto reči museli vzniknúť len medzi luteránmi z jeho najbližšieho okolia, jeho služobníkmi a tými, ktorí pri jeho smrti boli alebo boli k mŕtvole privolaní.

Katolícki spisovatelia zaznamenali tieto povesti, takže čítame že “Luther náhlou, nečakanou a pritom biednou smrťou zahynul”, “že bolo vidieť na mŕtvole pokrivené ústa (tortura oris) a odymenú (infuscatam) pravú stranu” (správa cujusdam civis Mansfeldensis), že “mal vyplazený jazyk ako obesenec”, (Claudius de Saintes), že “mal skrútené ústa, zčernalé líca (maxillas nigricantes), červený a zdeformovaný krk, akoby ho niekto uškrtil” (P. Coster SJ 1570, a aj správa Mansfeldskej grófký).

Spôsob Lutherovej smrti zostal tajomstvom, ku ktorému malo kľúč len niekoľko osôb. To trvalo do roku 1592, keď znamenitý katolícky apologéta a dejepisec Thomas Bozius

zverejnil správu očitého svedka, vlastného Lutherovo sluhu. V diele “De signis ecclesiae (v koline, V Rime 1592, 1593 T.II. lib XXIII xap.3) píše takto: “Luther, keď sa skvelo navečeral a veselý sa odovzdal spánku, v tú noc zahrdúsený zhynul. Počul som toto svedectvo od jeho služobníka, ktorý ako chlapec mu posluhoval, ale vrátil sa k nám (i.e. konvertoval na katolícku vieru), že Luther si sám povrazom biednu smrť spôsobil. Ale hneď, že všetkým domácim, ktorí o veci vedeli bola uložená prísaha, aby túto udalosť, pre česť evanjelia nerozširovali” (Lutherum sibimetipsi laqueo iniecto necem miserrimam attulisse sed datum protinus cunctis domesticis rei consciis ius iurandum ne factum divulgarent, Kryštúfek Smrt Lutherova, Čas.kat.duch. 1892).

Táto správa, podoprená vnútornými i vonkajšími dôvodmi našla prijatie u katolíckych autorov. Krátko nato, bola výpoveď tohoto sluhu spísaná, vytlačená a tiež zaslaná do Ríma. Najprv ju vydal Henrich Sedulius v Praescriptiones adversus haereses, Antverpiae 1606 uisťujúc o jej autenticite a pôvode a fide digno viro. Táto správa znie (čitateľ odpustí trochu komplikovanú barokovú syntax): “Sluhu Martina Luthera, opýtaného istým zbožným mužom na smrť svojho pána Martina, úprimná odpoveď a pravdivé vyznanie: Hoci ma povzbudzujú k odvrhnutiu strachu pred ľudskou nevôľou a urážkami a nabádajú ma k náležitému vydaniu svedectva zbožné prosby, však oveľa naliehavejšie ma k tomu ženie úcta k najvyššiemu Božstvu a všetkým Svätým. Viem dobre, že všade treba vzdávať slávu podivným skutkom Božím a že mám poslúchať rozkazu Božieho viac ako rozkazov ľudských. Tak napriek tomu, že mi veľmi dôrazne veľikáni Nemecka hrozili, aby som nikomu zo smrteľníkov nehovoril o hroznom konci svojho pána Martina Luthera, predsa to nezatajím, ale zjavím ku cti

Kristovej a vyrozprávam k poučeniu celej Katolíckej cirkvi, čo som sám videl a medzi prvými sa dozvedel a kniežatám v Eislebene zhromaždeným sám oznámil, súc nehnaný k nikomu nenávisťou ani k inému láskou či priazňou. Stalo sa teda, keď Martin Luther raz medzi znamenitými velikánmi (heroes) svojim chutiam trochu viac povolil, takmer opitý sa od nás nechal na lôžko odviešť a spať uložiť, my sme mu popriali dobrý spánok a odišli sme do svojej komory, kde sme nič osudné netušiaci ticho zaspali. Ale na druhý deň, vrátiac sa k svojmu pánovi, aby sme mu s obliekaním pomohli, videli sme – pre Boha! toho istého pána Martina vedľa lôžka visiaceho biedne obeseneho (Martinum juxta lectum suum pensilem et misere strangulatum).

Pri tomto zaiste hroznom pohľade na obesenie sme boli zachvátení nesmiernou hrôzou, ale nerozpakovali sme sa dlho. Ponáhľali sme sa k jeho kumpánom a kniežatám zo včerajšej pitky a oznámili sme im Lutherov biedny koniec. Oni, zachvátení nemenším strachom než my, začali hneď všetko sľubovať a mnoho nám dohovárať, aby sme predovšetkým o veci navždy verne pomlčali a aby nič na javo nevyšlo. Potom nám kázali ohyzdnú mrtvolu Lutherovu odrezať, na lôžko uložiť a medzi ľuďom rozširovať, že môj pán Martin, náhlou smrťou zo sveta odišiel. Čo by sme boli na prosbu týchto kniežat, tak ako boli aj strážcovia Božieho hrobu zvedení veľkými sľubmi, urobili, keby nás akási nepremožiteľná sila pravdy nebola inak presvedčila. Tá síce občas zo strachu pred ľuďmi, z úcty, alebo z nádeje na zisk niekedy môže byť utlmená ale kôli pichľavému ostňu svedomia nikdy nemôže byť trvalo potlačená.” (cf Majunke, Luther's Lebensende, Mainz 1891).

Theodor Petreius prijal výpoveď tohoto služobník do Catalogu haereticorum (Kolin 1629) a dodáva “čo som aj ja

sám v istom spise v kolínskej knižnici zaznamenané videl”. Tu treba uvážiť, že aj Petreiova aj Boziova i Seduliava kniha dostala tri aprobácie, cisársku, biskupskú a rehoľnú. Ak by teda cenzori neboli presvedčení o vierohodnosti tejto správy, neboli by knihy spomínané aprobácie dostali. Autori 17. storočia opierajúc sa o tieto potvrdenia prevzali Seduliovu správu do svojich spisov. Lutherovmu skutku sa bude málokto čudovať, ak vezme do úvahy jeho ohromnú vnútornú rozorvanosť a časté myšlienky na samovraždu.

Prví protestanskí svedkovia Lutherovej smrti, ktorí chcú byť “očitými” svedkami, sú len veľmi kalnými prameňmi. Čo jeden tvrdí iný popiera. Aby sa predišlo rečiam, ktoré sa okamžite začali šíriť, zišli sa traja kazatelia, ktorí boli vtedy v meste, Ján Aurifaber, spolustolovník a famulus Lutherov, Justus Jonas, superintendent a hlavný kazateľ pri kostole Panny Márie v Halle a Michael Coelius, mansfeldský dvorný kazateľ, a zostavili spoločnú správu o posledných dňoch a smrti svojho majstra s názvom História o kresťanskom skone ctihodného pána doktora Martina Luthera. Tento spis bol preložený do rôznych jazykov, vytlačený v stotisícovom náklade a rozposielaný po celom Nemecku. Neskôr ho pripočítali do kropusu lutherovej spisby a teraz je pre všetkých protestantov “istým zdrojom informácií” o konci zakladateľa ich náboženstva.

Prescan historického záznamu, ako Luther zomrel a vážne chyby v tejto správe: [TU JE PDF](#) Súbor ktorý je tu prescanovaný.

Smrt' Lutherova.

Na pozváni hrabat Mansfeldských, aby je porovnal, opustil Luther 23. ledna (1546) Vitemberk, prišiel 24. ledna do Halle,

kde u Dr. Jonasa hospodou byl, přeplavil se, dále cestuje, 28. ledna se svými třemi syny a Dr. Jonášem přes rozvodnené Labe a pravil v loďce k Jonášovi: „Milý Dr. Jonase, nebylo by to tak něco čertovi k libosti, kdybych já Dr. Martin s třemi syny a vámi ve vodě se utopil?“ „Na hranicích by v 133 jezdcí na koních přijat, přišel před Eisleben: tu se skoro roznemohl ve voze, tak že se o jeho život báli. Ale když jej v hospodo teplými šátky třeli, jedl a pil večer, byl spokojen, a nenaříkal více. Avšak před tím na voze, když jej nemoc přepadla, pravil: „To mně dělá vždycky čert, když něco velikého před sebe беру, abych to vyřídil; že mě před tím takto pokouší a s takovým pokušením napadá“. „Od 29. ledna až včetně do 17. února byl Luther v Eislebách soudnímu vyjednávání přítomen, konal vedle toho čtyři kázání, vysvětil dle apoštolského obyčeje (!) sám dva kněze (!) a propověděl mnoho utěšených řečí“.

„Každý večer po těchto 21 dní odcházel z veliké světnice do své izbičky okolo 8. hodiny nebo často dříve; též stál každý večer hezkou chvíli v okně a modlil se tak nábožně, že jsme my: Dr. Jonas, mistr Coelius, Ambrož jeho služebník, a Jan Aurfaber Vinariensis, často některá slova slýchali a se divili; potom obrátil se z okna, veselý, jako kdyby opět břímé složil, rozmlouval s námi společně ještě pul čtvrt hodiny, a odebral se pak na lužko. Ale na středu 17. února prosili ho hrabata, naši milostiví páni, a my všichni: aby před polednem do veliké světnice k jednání nechodil, ale si odpočinul. Tu ležel ve své světničce na kožené pohovce, chodil též ve světnici a modlil se; ale přece večer a ráno posadil se ve veliké světnici na svou Židli u stolu, a ten večer před tím, než ráno

„Po těchto slovech za nedlouho vstal, odebral se do své jizbičky a za ním tam přišli brzo jeho dva malí synové Martin

a Pavel, a M. Coelius; po svém obyčeji položil se do okna k modlitbě. M. Coelus šel opět dolů, a nahoru vstoupil Jan Aurifaber Vinariensis; tu pravil Doktor: „Mne je zle a ouzko, jako před” tím, na prsou.” Aurifaber s Lutherovým dovolením běžel rychle k hraběnce pro jednorožec a zavolal Jonasa a Coelia, kteří hned nahoru běželi”.

„Když jsme nahoru přišli, naříkal si náramně na prsa ; třeli jsme ho teplými šátky a, bylo mu lépe. Hrabě Albrecht přiběhl s M. Janem, přinesli jednorožec, a hrabě pravil: „ Jak se vede, milý pane Doktore”? Na to odvětil Doktor : „Není zle, milostivý pane, začíná býti lépe.” Tu mu hrabě Albrecht sám nastrouhal jednorožce, a když Doktorovi bylo lépe, odešel odněho zanechav tam jednoho ze svých rad Konráda z Wolframsdorfa s námi, totiž s Jonášem, Coeliem, Janem a Ambrožem. Na žádost Doktorovu dali jsme mu dvakrát nastrouhaný jednorožec v lžici s vínem, když Konrád z “Wolframsdortu napřed sám plné lžice byl užil, aby Doktor méně ošklivosti měl.”

„Asi okolo 9. hodiny položil se na lehátko a pravil: „Kdybych půl hodiny dřímati mohl, doufám, že by bylo všechno dobře.” Tu půl druhé hodiny až na desátou hodinu spal tiše a přirozeně: my, Dr. Jonas a M. Michal Coelius s jeho sloužícím Ambrožem as jeho dvěma malými syny Martinem a Pavlem zůstali sme u něho.”

„Když se zrovna o desáté hodině probudil, pravil : „Vy ještě sedíte? Nepůjdete na lůžko?” My odpověděli: „Ne, pane Doktore, my budeme bdíti a na vás čekati.” Na to (Luther) vstal z lehátka, odešel do komory u světnice, jejíž okna proti průvanu dobře zaopatřena byla, ale jakkoli nenaříkal, přece kráčeje přes práh komory, pravil: „Dej Bože, jdu na lože. In manus tuas commendo spiritum meum; redemisti me,

Domine Deus veritatis.” Když na lůžko, které bylo dobře teplými peřinami a polštáři připraveno, – šel, položil se do něho, podal nám všem ruku, dal dobrou noc a pravil: „Dok ore Jono a M. Coelie a vy ostatní, modlete se za našeho Pána Boha a jeho Evangelium, aby se mu dobře vedlo; neboť sněm v Tridentu a ohavný papež zlobí se zle na něho.” V noci zůstali u něho v komoře Dr. Jonas, jeho dva synové Martin a Pavel, jeho sluha Ambrož a jiní sluhové.” „Těchto 21 dní bylo každou noc světlo v komoře; tu samou noc však byla též světnička v teple chována.

Tu spal dobře s přirozeným chrápaním, až nahodinách jedna hodina byla: probudil se a volal na svého služebníka Ambrože, aby ve světlici zatopil. Když však byla celou noc v teple chována a sluha Ambrož opět přišel, tázal se Luthera Dr. Jonas, zdali opět slabost pociťuje. Týž řekl: „Ach, Pane Bože, jak jest mně zle! Ach, milý Dr. Jonasi, myslím, že zde v Eislebách, kde jsem se narodil a pokřtěn byl, zůstanu.” Na to odpověděli Dr. Jonas a sluha Ambrož: „Ach, reverende Pater (ctihodný otce), Bůh, náš nebeský Otec, pomůže skrze Krista, kterého jste hlásal.” Tu šel bez pomoci a nejsa rukou veden, komorou do světničky, a kráčeje přes práh, pronesl, jako když šel na lůžko tato slova: „In manus tuas commendo spiritám meum; redemisti me Domine, Deus veritatis.” Též kráčel jednou nebo dvakrát ve světničce nahoru a dolů; položil se pak na lehátko a naříkal si, že ho náramně zle na prsou tlačí, ale že ještě” srdce ušetřeno jest. Tu byl zahříván a pravil, že mu to dobře dělá, když se drží v teple”.

„Před tím vším když Doktor na lehátko se položil, přiběhl M. Coelius ze své komory, která byla a komory naší, a brzy po něm Jan Aurifaber. Tu byl na rýchlo probuzen hostitel Jan Albrecht, městský písař, a jeho žena, též oba lékaři v městě,

kteří všichni, blízko bydlíce, přiběhli ve čtvrt hodině. První hostitel se svou ženou, po té Mistr Šimon Wild, lékař, a Dr. Ludwig, medicus; brzo též hrabě Albrecht se svou chotí, která všelijaké koření a věci pro občerstvení přinesla a všelijakými prostředky posilňujícími jej občerstviti chtěla". „Ale při tom při všem pravil pan Doktor: „Milý Bože, mně jest velmi zle a úzko; odcházím, zůstanu asi v Eislebách". Tu těšili jej Dr. Jonas a H. Coelius řkouce: „Reverende Pater, vzývejte svého milého Pána Ježíše Krista, našeho vysokého Kněze, a jediného Prostředníka ! Zanechal jste veliký dobrý pot; Buh dá milost', že bude opět lépe". Týž odpověděl: „Ano, jest to studený smrtelný pot; vypustím svého ducha, neboť nemoc množí se". Načež pravil: „O můj nebeský Otce, Bože a Otče našeho Pána Ježíše Krista, ty Bože vši útěchy, děkuji tobě, že jsi mně svého milého Syna Ježíše Krista zjevil, v něhož věřím, kterého jsem hlásal a vyznával, kterého jsem miloval a velebil, kterého ohavný papež a všichni bezbožní hanobí, pronásledují a tupí.

Prosím tebe, můj Pane Ježíši Kriste, měj sobě mou dušičku poručenou. Ó nebeský Otče, ačkoli toto tělo opustiti a z tohoto života vytržen býti musím, vím přece jistě, že u tebe na veky zůstatí mohu, a z tvých rukou mne nikdo vytrhnouti nemůže.

Zatím zkusil to Mistr ještě s jedním velmi vzácným lékem, který pro nutnou potřebu vždycky v kapse nosil, a z něhož Doktor plné lžice užil, ale pravil opět: „Odcházím; svého ducha vypustím". Proto pravil velmi rychle třikrát po sobě: „Pater, in manus Luas commendo spiritum meum; redemisti me, Deus veritatis". Když svého ducha do rukou Boha, Otce nebeského, poručil, utišil se Hýbali jím, třeli a chladili jej a volali na něj, však on zavřel oči a neodpovídal. Tu potírala mu manželka hraběte Albrechta a lékaři tepnu všelijakými

vo dičkami, jež mu doktorová poslala, a kterých sám užíval”.

„Ale když tak se utišil, volal na něj silně Dr. Jonas a M. Coelius: „Reverende Pater, chcete na Krista a učení, co jste hlásal, umřítí?” On odpověděl, že to bylo ke zřetelně slyšeli: „Ano”. S tím obrátil se na pravou stranu, a začal spát skoro čtvrt hodiny, že se doufalo v polepšení. Avšak lékaři a my všichni pravili, že tomuto spánku nelze věřit, a svítili jsme mu pilně do oči. Zatím přišel hrabě Jan Jindřich ze Schwarzenburku se svou manželkou. Brzy potom zbledl Doktor velmi v obličeji; nohy a nos byly studené, vydechl hluboko ale mírně, s čímž ducha vypustil, v tichosti a s velikou trpělivostí, tak že vic ani prstem ani nohou nepohnul, a nikdo nemohl (to dosvědčujeme před Bohem na své svědomí) zpozorovati nějaký nepokoj, trápení těla nebo bolesti smrti, ale usnul pokojně a tiše v Pánu, jak píše Simeon”.

„Když v Pánu usnul, hrabě Albrecht, jeho manželka, Schwarzenburský a t. d. ulekli se s námi a křičeli stále ještě, aby se od tření a posilňování neustávalo. Činilo se sice všechno, co bylo po lidsku možné, ale tělo stávalo se studenější a mrtvější”.

„Když tělo na lehátku tři čtvrtě hodiny leželo, bylo hned u lehátka z mnohých peřin, tří spodnic a prostěradel učiněno lůžko, na které byl položen v naději, že Bůh ještě milost dá”. „Nežli nastal den, přišli hrabata a jiní páni ze slechty. Na posteli leželo tělo od 4.- 9. hodiny, tedy celých pět hodin; k mrtvole přicházelo mnoho měšťanů, kteříž ho oplakávali; pak byl oblečen v bílou, novou švábskou sukni, a mrtvola položena v komoře na postel a slámu, až cínová rakev ulita a týž do ní položen byl.

Dne 18. února byla mrtvola v hospodě domě Dr. Trachsteta ponechána. Dne 19. února o 2. hodině odpoledne byl Dr. Luther dle křesťanského obyčeje do farního chrámu sv. Ondřeje s velikou poctivostí a duchovními zpěvy za velikého účasti šlechty a lidu přinesen, a Dr. Jonas konal pohřební řeč; mrtvola zůstala přes noc v chrámě. Druhý den 20. února konal M. Coelius opět pohřební řeč, a mrtvola byla dle žádosti saského kurfirsta vedena přes Halle, Bitterléld a Kemberg do Vitemberka, kamž 22. února ráno přibyla.

U brány uvítali mrtvolu rektor a celá universita s městskou radou a občanstvem. Průvod bral se do zámeckého kostela. Před mrtvolou jelo asi 45 jezdců, za mrtvolou jela na vozíku manželka Lutherova Kateřina s některými matronami; načež následovali jeho tři synové Jan, Martin a Pavel Lutherové, jeho bratr Jakub Luther v. Mansfeldu, Joerg a Ciliax Kaufnanové, synové jeho sestry, a jiní z přátelstva; pak rektor university s některými mladými knížaty, hrabaty a barony, kteří na vitemberské universitě studovali. Za nimi následovali jeho přátelé, mezi nimi Filip Melanchton, Dr. Jonas, universita a mnoho lidu. Mrtvola byla přivezena do zámeckého kostela, kde Dr. Pomeranus (Bugenhagen) konal řeč, po němž ještě Melanchthon řečnil.

Pak „bylo tělo ctihodného Dr. Martina, drahé to organum a nástroj Ducha sv., v chrámě do hrobu nedaleko kazatelny položeno”.

„My, Dr. Justus Jonas, M. Michal Coelius a Jan Aurifaber Vinariensis, svrchu jmenovaní, jako jsme u blaženého konce chvalného otce od začátku až do posledního vzdechnutí přítomni byli, dosvědčujeme před Bohem a na svůj vlastní poslední odchod a své svědomí, že jsme to ne jinak slyšeli a

viděli s knížaty, hrabaty, pány a všemi, kteří k tomu přišli, a že jsme to jinak nevypravovali, nežli se všudy přihodilo a stalo. Bůh, Otec našeho Pána Ježíše Krista, uděliž nám svou milost. Amen”.

§ 7. Úvahy o „Historii”.

Podaná zde „Historie” má na sobe ráz advokátskeho spisu, jak každému do očí bije, chce čtenáři namluviti, že Luther nábožně zemřel, a zakrývá patrně celou svou skladbou něco, co se stalo, aby Čtenář nijakým způsobem toho se nedopátral.

Trapný dojem činí na čtenáře, že spisovatelé dokládají se Bohem a svým svědomím, a zaklínají se svou vlastní smrti, necht bídne zahynou, jestliže smrt Lutherova tak se nepřihodila, jak vypravuji, a čtenáři přimlouvají, aby jim věřil. Když někdo takto událost' vypisuje, jest jeho vypravování dle historické kritiky náramně podezřelým. Když Luther tak svatě žil a tak svatě skončil, k čemu takové zařikání a dovolávání se Boha, které zrovna přísahou jest. Proč se vypravovatelé bojí, že jim lidé nebudou věřiti? Tak se nechová poctivý dějepisec, který vypravuje věc tak, jak se stala; tak si počínají lháři, kteří vymyšlenou lež na místo nemilé pravdy kladou.

Smrt Lutherova a jeho chování se při ni jsou úplně nepřirozený. Vše děje se jako na zakázku a jako na divadle, v němž vše dle úmluvy se děje a končí umluveným způsobem. Co by řekl lékař o takovém nemocném a jeho okolí, kde všechno nepřirozeně se děje! O pul 9. hodině jest Lutherovi na prsou náramně zle; týž užije sestrouhaného jednorožce, lehne si a spí tiše a přirozeně 1. a pul hodiny na lehátku ve světnici. Jest to přirozený průběh nemoci?

Rázem 10. hodiny probudí se, jde do své spací komory, nenaříká sice, ale přece poroučí duši svou Bohu, dává druhům dobrou noc, vybízí je, aby se za Pána Boha a jeho Evangelium modlili, a uloží se na své lůžko, na němž s přirozeným chrápáním spí. Podivná to hrozná bolest na prsou, která toto všechno možným činit. O 1. hodině probudí se, naříká, že jest mu zle a že umře, jde z komory do světnice, naříká si na hroznou bolest v prsou: teď jdou teprva pro lékaře na blízku bydlící, kteří přijdou.

Luther říká dlouhou modlitbu, kterou dušičku Pánu Bohu poroučí, a dle svědectví lékařů jest bez sebe. „Hýbají jím, třou jej, chladí a volají na něho, ale on zavřel oči a neodpovídal” (tedy byl buď mrtev neb dokonce bez všeho vědomí). Tu naň křičí Dr. Jonas a M. Coelius silně, „zdali umírá na své učení,” a on, který byl bez sebe, praví zřetelně: „ano”, obrátí se na druhou stranu, začne spát, spí skoro čtvrt hodiny, a okolí doufá, že bude lépe. Avšak lékaři a vypravovatelé nevěří spánku, v němž Luther tiše skončil. Celý tento průběh umírání jest nepřirozený.

Luther, svatý muž, umírá, poroučí svou dušičku Bohu a nežádá si Večeře Páně. U něho stojí tři pastoři, v jejichž rukou umírá, slyší jeho nářek, že jest mu náramně zle, slyší jeho modlitby, kterými svou dušičku Bohu poroučí, a nikdo z nich neběží rychle pro Večeři Páně, aby mu ji podal; místo toho hučí do umírajícího a bez sebe ležícího, zdali umírá ve víře na své učení. Tak neumírá sv. muž, tak se nechovají duchovní, byť sobe bídňějšími byli, u lůžka umírajícího. Když se Luther oběsil, pak ovšem nemohl Večeře Páně žádati a nemohli pastoři mu ji podati.

Luther, otec nedospělých dětí, z nichž dvě jsou přítomny, umírá; otec umírá, neptá se po svých dítkách, ony k němu nepřistupují, a on jim nedává požehnání; pastoři nevedou je

k umírajícímu otci, ale raději moří jej otázkou, zdali umírá na své evangelium. Luther nevzkazuje ničeho své manželce, co by činiti měla a přece byl od půl 9-1, hodiny v noci úplně při sobě. Tak neumírá otec rodiny. Týž neučinil toho všeho, poněvadž dle správy služebníka se obesil.

Spisovatelé „Historie“ měli, jak z ní vysvítá, dvojí úmysl:

1. dokázati světu, že Luther svatě skončil, a
2. vyvrátiti pověsti, které o smrti Lutherově se roznesly a některé okolnosti, které zatajiti nebylo lze, úplně nezávadně vylíčiti.

„Historie“ připouští:

1. Luther umřel rychle proti očekávání všech;
2. pro lékaře bylo pozdě posláno;
3. kdo k lůžku přišli, lekli se a vykřikli;
4. byly činěny pokusy obživiti Luthera;
5. týž neumřel na svém obyčejném lůžku v peřinách
6. mrtvé tělo bylo z lehátka (koženého sofa) na lůžko hned vedle na rýchlo z peřin připravena položeno; tam příchozím ukazováno a potom na postel v komoře, kde spával, přendáno, když byla rakev přinesena.

Tyto okolnosti vnikly mezi lid a musily býti bez závady vyloženy, třeba se to nejapně stalo. Luther umírá dle programu, právě pro výklad oněch okolností; vše se děje při smrti s největší přesností a vypočítavostí, aby ony okolnosti nějak v její rámec směstnány a vpraveny býti mohly; pro lékaře, kteří přece blízko bydleli, posílá se pozdě, a na Večeři Páně a rodinu zapomíná se nadobro. Umírající Luther běhá sem a tam a umřel, ne na svém lůžku v komoře, ale na lehátku ve světnici: tu zpráva služebnickova tuto věc lépe a pravdivě podává, nežli historie vykládá, když

praví, že se oběsil na lehátku, které v středověku mívalo v rohách vysoké opory čili držadla.

Dle „zprávy občana Mansfeldského“ přišli oba lékaři již k mrtvole, a jejich dobrozdání znělo, že umřel buď na mrtvici, poněvadž bylo viděti zkroucení úst a pravou stranu nasmahlou, nebo kašlem se zadusil. Toto lékařské dobrozdání srovnává se se zprávou služebníkovou, že Luther se oběsil; neboť při oběšení dostavuje se smrt' zadušením, uškrcením, mrtvicí, a ústa jsou zkroucena. Smrt' Lutherova stala se oběšením, neboť to zaručuje zpráva očitého svědka, kterýž jej jeden s prvních takto mrtvého spatřil; oběšení předpokládá zpráva občana Mansfeldského, a katoličtí spisovatelé mnozí, ačkoli neměli ještě zprávy služebníka Lutherova před sebou, mluví o smrti Lutherově tak, jako by se byla sebevraždou (oběšením) stala. Pouze z oběšení Lutherova lze ony okolnosti, které „Historie“ připouští a zapřítí nemohla, přirozeně vyložiti, jakož i to, proč Luther Večere Páně nepřijal a svým přítomným synům požehnání neudělil.

Že jmenovaní tři pastoři takovou nepravdivou zprávu o smrti Lutherově vydali a jí svět oklamali, aby vlastní smrti Lutherovy oběšením se nezvěděl a jí nevěřil, kdyby přece na veřejnost' vnikla: nebude nikomu divno, když uváží, že tady šlo o čest' „Evangelia“, a netoliko o čest' Luthera. Jejich drzost' nebude nikomu divná, když pováží, že jsou to důvěrní přátelé Lutherovi, který byl přesvědčen, že „na oklamání papežství pro spásu duši všechno jest dovoleno“.